

શિવ વિશેનું અધ્યાત્મશાસ્ત્રીય વિવેચન

(Spiritual interpretation of Deity Shiva – Gujarati)

ગ્રંથમાલિકાનું મનોગત

એકાદ દેવતા વિશે આપણને જો અધ્યાત્મશાસ્ત્રીય જ્ઞાન સમજાય, તો તે દેવતા વિશે આપણી શ્રદ્ધા અધિક થવામાં સહાયતા થાય છે. શ્રદ્ધાને કારણે સ્વાભાવિક રીતે જ ઉપાસના ભાવપૂર્ણ થવામાં સહાયતા થાય છે અને ભાવપૂર્ણ ઉપાસના વધારે ફળદાયી હોય છે. એ દષ્ટિએ આ માલિકામાંના ગ્રંથમાં શિવજી વિશેનું સર્વસામાન્ય રીતે અન્યત્ર ક્યાંયે ન મળે તેવું, પણ ઉપયુક્ત એવું અધ્યાત્મશાસ્ત્રીય વિવેચન આપવા ઉપર ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

શિવજીના કેટલાંક નામો અને ગંગા, ત્રીજી આંખ, નાગ, ભસ્મ, રુદ્રાક્ષ ઇત્યાદિ શિવજીની વિશિષ્ટતાઓનો આધ્યાત્મિક અર્થ, મહાતપસ્વી, ભૂતોના સ્વામી, વિશ્વની ઉત્પત્તિ કરનારા, ઇત્યાદિ જેવી આધ્યાત્મિક વિશિષ્ટતાઓ અને કાર્યો; રુદ્ર, કાળભૈરવ, નટરાજ ઇત્યાદિ રૂપો; જ્યોતિર્લિંગો ઇત્યાદિ વિશેનું તાત્ત્વિક વિવેચન સાથે જ ભસ્મ લગાડવું, પોઠિયાનાં શિંગડાઓમાંથી શિવલિંગનું દર્શન કરવું, શિવજીને બીલીપત્ર અને અક્ષત ચઢાવવા; પણ હળદર-કંકુ ન ચઢાવવા જેવી ઉપાસના સાથે સંબંધિત પ્રાયોગિક વિવેચન પણ શાસ્ત્રસહ આપ્યું છે. શૃંગદર્શન, શિવજીને બીલીપત્ર ચઢાવવા; અભિષેક કરવો, ઇત્યાદિ સમયે સૂક્ષ્મમાંથી ચોક્કસ રીતે કઈ પ્રક્રિયા થાય છે, એ સર્વસામાન્ય વ્યક્તિને સમજાતી નથી. એ સમજવાની ક્ષમતા ધરાવતા સનાતનના સાધકોએ કરેલા ‘સૂક્ષ્મ-જ્ઞાન વિશેના પરીક્ષણો’ અને દોરેલાં ‘સૂક્ષ્મ-જ્ઞાન વિશેનાં ચિત્રો’, એ સદર ગ્રંથની આગવી વિશિષ્ટતા છે.

શિવજી વિશેનું સદર અધ્યાત્મશાસ્ત્રીય વિવેચન શિવભક્તોને અને શિવજીની સાંપ્રદાયિક સાધના કરનારાઓને નિશ્ચિતરૂપથી ઉપયુક્ત પુરવાર થશે; પરંતુ સર્વસામાન્ય વ્યક્તિએ આ સંદર્ભમાં આગળ જણાવેલો નિયમ ધ્યાનમાં રાખવો. રામાયણ વાંચ્યા પછી શ્રીરામની, શ્રી ગણપતિ અથર્વશીર્ષ વાંચ્યા પછી શ્રી ગણપતિની અને દેવીમાહાત્મ્ય વાંચ્યા પછી દેવીની ઉપાસના કરવી, એવું કેટલાક લોકોને લાગે છે. તેવી જ રીતે આ ગ્રંથમાલિકામાંનું વિવેચન વાંચીને ‘આપણે પણ શિવજીની ઉપાસના કરવી’, એવું કેટલાકને લાગવાની શક્યતા છે. એવી વ્યક્તિઓએ એ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે, એ રીતની ઉપાસનાથી સહુકોઈની જ આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ ઝડપથી થતી નથી; કારણકે શિવ ઇત્યાદિ દેવતાઓની ઉપાસના કરવી જો તેમને આવશ્યક હોય, તો જ તે ઉપાસનાનો વધારે લાભ થાય છે, અન્યથા ઘણી સાધના કરવા છતાં બહુ જ ઓછી પ્રગતિ થાય છે. શિવની ઉપાસના કરવી તે આગળના સ્તર પરની ઉપાસના છે. તે કરવી આવશ્યક છે કે નહીં, તે સર્વસામાન્ય વ્યક્તિને સમજાતું નથી, જ્યારે અધ્યાત્મની દષ્ટિએ ઉન્નત રહેલા જ તે કહી શકે છે; તેથી સર્વસામાન્ય વ્યક્તિએ કેવળ માહિતી મેળવવા માટે જ આ ગ્રંથ વાંચવો. આગળ જતાં શિવની અનુભૂતિ થવાની દષ્ટિએ સાધનાના પ્રથમ તબક્કા તરીકે પોતાના કુળદેવતાના નામનો ‘શ્રી... (કુળદેવી/કુળદેવ એમના નામના ચતુર્થાનો પ્રત્યય)... નમઃ:’ એ પદ્ધતિથી (ઉદા. કુળદેવી ભવાની હોય તો ‘શ્રી ભવાનીદેવ્યૈ નમઃ:’ એ રીતે)

નામજપ કરવો. પછી જો ગુરુ શિવજીનો નામજપ કરવા માટે કહે, તો તે સમયે આ માહિતીનો ઉપયોગ શિવ પરની શ્રદ્ધા અધિક થવા માટે થશે. અન્ય લોકોને આ ગ્રંથમાં આપેલી માહિતી વાંચીને શિવ વિશે કાંઈક નવું જાણવા મળ્યું, એવું લાગશે.

આ ગ્રંથ વાંચીને શિવજીના ઉપાસકોની શિવજી પરની શ્રદ્ધા દઢ થાય અને તેમને અધિક સાધના કરવાની પ્રેરણા મળે, એ જ શ્રી ગુરુચરણોમાં પ્રાર્થના. - સંકલક

(શિવજી વિશે અધિક માહિતી અમારા 'શિવ - ખંડ ૨' (મરાઠી ભાષામાં ઉપલબ્ધ) આ લઘુગ્રંથમાં આપી છે. શિવ આ દેવતા અને તેની ઉપાસના કરવાના સંદર્ભમાંની પ્રત્યેક બાબત બુદ્ધિના પેલે પારની શાસ્ત્રીય કારણમીમાંસા કરનારું 'ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ' એવું જ્ઞાન અમારા 'શિવ - ખંડ ૩' આ ગ્રંથમાં આપ્યું છે. (મરાઠી ભાષામાં ઉપલબ્ધ)

અનુક્રમણિકા

(કેટલાક વિશિષ્ટતાપૂર્ણ સૂત્રો [મુદ્દાઓ] '*' ચિહ્નથી દર્શાવ્યાં છે.)

૧. વ્યુત્પત્તિ અને અર્થ	૧૩
૨. કેટલાક નામોનાં આધ્યાત્મિક અર્થ	૧૩
૩. મૂર્તિવિજ્ઞાન	૧૫
* પિંડીના વિવિધ પ્રકાર	૧૭
૪. સનાતન-નિર્મિત 'શિવજીનું સાત્ત્વિક ચિત્ર અને નામજપ-પટ્ટી'	૩૧
૫. યોગતજ્ઞ દાદાજી વૈશંપાયને પ.પૂ. ડૉક્ટરજીને આપેલા ત્રિમિતીય ચિત્રમાં પાલટ થવો અને તે જીવંત થયું હોવાનું જણાઈને તેના પ્રકાશમાં વૃદ્ધિ થવી	૩૭
૬. શિવનાં રૂપો : રુદ્ર, કાળભૈરવ, વીરભદ્ર, ભૈરવ (ભૈરવનાથ), વેતાળ, ભૂતનાથ, નટરાજ અને કિરાત	૪૨
૭. પરિવાર : પત્ની, પુત્ર, શિવગણ, શિવદૂત અને વાહન (પોઠિયો) ૫૦	
૮. વિશિષ્ટતાઓ	૫૪
* પિંડીની શારીરિક અને ભૌતિક વિશિષ્ટતાઓ (રાખોડી રંગ, ત્રીજું નેત્ર ઇ.)	૫૪
* આધ્યાત્મિક વિશિષ્ટતાઓ	૫૬
૯. કાર્ય	૫૮
૧૦. શિવલોક અને નિવાસ	૬૧

૧૧. શિવજીનાં પ્રસિદ્ધ સ્થાનો : બાર જ્યોતિર્લિંગો અને અમરનાથ તેમજ કાશી	૬૧
૧૨. તંત્રશાસ્ત્ર (શક્તિ વિશેનું શાસ્ત્ર)	૬૩
૧૩. શિવ અને શક્તિ : શક્તિ વિના શિવજી કાર્ય કરી શકે નહીં	૬૪
૧૪. અનુભૂતિ	૬૫